

2. Бриндіков Ю. Л. Теорія та практика реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 / Хмельницький нац. ун.-т; Тернопільський нац. пед. ун.-т ім. В. Гнатюка. Хмельницький; Тернопіль. 2018. 559 с.
3. Волошин В. О. Основні принципи організації медико-психічної реабілітації постраждалих в зоні бойових дій. *Військова медицина України*. № 17. 2017. С. 5–10.
4. Лесков В. О. Психологічна реабілітація військовослужбовців запасу в системі мінімізації виявів негативних психологічних наслідків локальних воєнних конфліктів. *Збірник наукових праць інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / За ред. С. Д. Максименка. Т. 8. 2006. С. 191–197.

Наталія ЛЕОНОВА

редактор редакційного відділення
відділу організації наукової діяльності
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат філологічних наук

<https://orcid.org/0009-0001-6354-6241>

**НЕРІВНОМІРНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОВ
У БІЛІНГВАЛЬНИХ СОЦІУМАХ З ПАРАМЕТРАМИ ДИГЛОСІЇ**

Оскільки терміни білінгвізм та диглосія не є тотожними, маємо зазначити, що деякі науковці пояснюють їх семантику, ґрунтуючись на діаметрально протилежному баченні самої гносеологічної парадигми здатності окремої особи омовлювати світ одночасно двома (чи більше) мовами. Наразі першим варіантом є розуміння *білінгвізму* (від лат. bi – два, lingua – мова), на відміну від *диглосії* в її первинному значенні (одночасного вживання в ширшому соціальному середовищі двох мов чи двох варіантів мови), як двомовності, що має ознаку не лише мовного стану індивіду, а й мовної ситуації ареалу, країни, регіону, тобто статусом користування та володіння особистістю чи певною групою якогось конкретного етносу одночасно двома мовами: здебільшого однією як рідною, іншою – зовнішньо набутою, але важливою для спілкування в рівноправних та статусно важливих комунікативних сферах. Л. Масенко, досліджуючи аналізовану проблему, зазначає, що американський лінгвіст У. Вайнрайх стверджує: «... двомовністю є практика поперемінного використання двох мов, а тих, хто нею користується, визначає як двомовних осіб» [3]. Погоджуємось із визначенням білінгвізму, що подає енциклопедія «Українська мова»: «практика індивідуального або колективного використання двох мов у межах однієї держави чи соціальної спільності у відповідних комунікативних сферах» [6, с. 487]

Отже, « *диглосія* (від гр. di – подвійний, двічі, glossa – мова) поділяється на внутрішньомовну й зовнішню. У першому значенні диглосією є різновид мовного стану особистості, коли вона володіє двома чи більше формами існування певної мови. Наприклад, мешканець Карибських островів володіє іспанською літературною та креольською мовами на базі іспанської мови й місцевого діалекту» [7].

В альтернативному значенні *диглосія* є мовною ситуацією співіснування двох функційно та стилістично розподілених мовних систем, що можуть реалізуватись як одна мова. Таке значення терміна акцентоване Чарльзом Фергюсоном – американським соціолінгвістом ще у 1959 р. : «...*диглосія – два або більше різновиди однієї і тієї ж мови, що використовуються мовцями різних обставинах; або два різновиди мови, що співіснують у даному колективі, в кожному з них відіграє певну роль*» [7].

Яскравим прикладом такого розуміння диглосії є літературна англійська та її вульгарні варіанти (наприклад «кокні» англ. – cockney, так наразі емоційно забарвлено (зневажливо-глузуливо) називають один із найвідоміших типів лондонського просторіччя, що ним комунікують представники нижчих соціальних верств населення Лондона)).

Дуже багатогарна, комплексна проблема білінгвізму є поліаспектною. У сучасних дослідженнях двомовності перехрещуються різні погляди науковців сучасності – лінгвістичний, філософський, психологічний, соціальний тощо. Висвітленню зазначених проблем присвятили праці Ю. Арешкевич, Д. Баранник, А. Загнітко, М. Кочерган, Л. Масенко,

О.Сербенська та інші [7].

Якщо статус мови є легітимізований і має назву «офіційний», це абсолютно не означає, що населення країни користується лише нею. Завжди у деяких регіонах держави нарівні з офіційною чи навіть превалюючі функціонують у різних комунікативних площинах інші мови. Л. Масенко виправдано зазначає, що: «Масовий, або тотальний, білінгвізм – явище, принципово відмінне від індивідуальної двомовності. Його спричиняє, як правило, колоніальна залежність країни. У підневільних умовах залежна мовна спільнота змушена вивчити, крім рідної, ще одну мову і використовувати її для спілкування у визначених обставинах. Якщо друга мова поступово переймає всі функції рідної, виникає небезпека зникнення рідної мови і перетворення двомовців на одномовців. Досліджено, що при такому контактуванні двох мов одна прагне стати домінуючою, а друга – підлеглою» [4; 18-19]. Такою упродовж десятиліть у тотальному лінгвозалежному варіанті є мовна ситуація на теренах Сходу України навіть після офіційного надання статусу державної українській мові. Лише після широкомасштабного вторгнення громадяни України-білінгви почали масово чи індивідуально надавати перевагу державній мові. Знадобився ментальний шок, щоб зрушити вплив пропаганди «російського міра» у сфері мовлення та усвідомлення того, ким є носії цієї російської ідеї дезінтеграції українства та на що вони здатні заради, наприклад, ефективного лінгвоциду.

Незаперечним є факт, що: «У деяких країнах мова не була офіційно визначена, а лише отримала такий фактичний статус, наприклад, у Швеції. Деякі країни, такі як Албанія, Франція чи Литва, мають лише одну офіційну мову, попри те, що інші мови також широко використовують на їхній території. Є також країни з більш ніж однією офіційною мовою, наприклад, Афганістан, Білорусь, Бельгія, Болівія, Канада, Індія, Ізраїль, Мальта, Пакистан, Фінляндія, Парагвай, Перу, Південна Африка, Сінгапур і Швейцарія тощо» [6].

Також не є унікальною ситуація, коли одна країна поєднує великі громади носіїв різних мов. Низка країн світу мають понад дві офіційні мови.

«Офіційний (державний) статус у багатьох випадках мають мови основних народів, що населяють дану країну. Наприклад (див. Список офіційних мов за країнами). В Індії – 23 офіційні мови, у Південно-Африканській республіці – 11 офіційних мов, у Афганістані – 8 офіційних мов, а в таких країнах, як Білорусь, Бельгія, Болівія, Канада, Фінляндія, Парагвай, Швейцарія, Республіка Ірландія тощо – дві, або більше офіційних мов» [6].

Абсолютно несподіваним є те, що успішні країни, наприклад, США, зовсім не мають офіційної мови. Англійська як одна загальноприйнята мова там встановлена за традицією [9]. У ... США, офіційна мова не визначена, хоча там може бути вказана одна, фактично основна мова, а також нормативні акти та правові практики, що визначають, яку мову слід використовувати в певних ситуація [6].

У штаті Техас є ще одна мова, виконуюча переважну кількість офіційних функцій. Це іспанська, що є рідною для понад 50% жителів (не носіїв мови) штату. Усі медіа платформи правительства та законодавчої гілки влади Техасу зобов'язані мати іспанський переклад для своїх громадян, які не володіють англійською [9]. Але англійська впевнено домінує – близько 60% офіційного документообігу (у деяких сферах – 80%) реалізується англійською мовою.

Отже, наголошуємо, що за умови, коли інша мова, окрім державної, поступово дублює та переймає всі основні функції рідної для титульної нації мови, використовуючи пропаганду, НЛП-технології тощо, існує небезпека знецінення рідної мови у свідомості цільової аудиторії, на яку спрямовані всі ці дії [2] і перетворення білінгв на монологів. Доведено, що за умови такого штучно створеного лінгвопартнерства двох чи більше мов одна ЗАВЖДИ прагне стати домінантою, а друга – поступово втратить свій реальний статус, залишивши його виключно на папері.

1. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : підручник. Київ : Академія, 2010. 464 с.
2. Леонова Н. Українська мова. 2021-2023 роки. Лінгвоцид на тимчасово окупованих територіях держави Україна. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. Спеціальний випуск № 2 (121). С. 170-174.
3. Масенко Л. Мовна політика в УРСР: історія лінгвоциду. *Урок української*. 2005. № 9-10. С. 13-19; №11-12. С. 11-18.
4. Масенко Л. Суржик: між мовою і язиком. Київ : Вища школа, 2011. 135с.
5. Масенко Л. Річ не просто в мовній проблемі. Річ у тенденції до розладу єдиної держави. *Урок української*. 2003. №4. С.17-20.
6. Офіційна мова. Wikipedia – вільна енциклопедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Офіційна мова.

7. Сумський державний педагогічний університет ім. Макаренка/ Мовні контакти та соціально-мовні проблеми. URL : <https://studfile.net/preview/9859183/page>

8. Українська мова: Енциклопедія / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови; редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

9. Constitution of the Republic of Texas. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_the_Republic_of_Texas

Світлана МАЙДАНЕНКО

старший викладач кафедри

психології та педагогіки,

кандидат педагогічних наук, доцент

<https://orcid.org/0009-0005-0339-1507>

Вікторія ПОЛЮШКО

студентка ННІ права

та інноваційної освіти

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ

(м. Дніпро, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Професійна діяльність поліцейських є одним із найбільш емоційно насичених видів соціальної активності, оскільки супроводжується значними психічними та фізичними навантаженнями. Робота у правоохоронній сфері належить до високоризикованих професій, що характеризуються підвищеною екстремальністю та інтенсивним професійним стресом [5, с. 87].

Психологічні аспекти діяльності поліцейських давно привертають увагу дослідників, оскільки специфіка їхньої роботи висуває особливі вимоги до кожного співробітника. Завдання забезпечення правопорядку, запобігання злочинам, підтримання законності та захисту громадян вимагають високого рівня професіоналізму незалежно від рангу чи посади [2, с. 41].

Сучасні дослідження у сфері юридичної психології акцентуються на таких характеристиках поліцейських, як інтелектуальні здібності, стресостійкість, здатність контролювати агресію та застосування сили. Особистість працівників поліції також аналізується у контексті професійної ефективності та розвитку особистісних якостей, як це зазначено у працях Д. О. Александрова, С. П. Безносова, О. І. Кудерміної та інших. Проте проблематика професійного становлення особистості, особливо працівників патрульної поліції, залишається недостатньо вивченою.

Дослідження у сфері юридичної та професійної психології доводять, що поведінка у професійній діяльності залежить від особистих пріоритетів і смислових орієнтирів працівника, які формують основу його ціннісних установок. Н. В. Каргіна відмічає, що враховуючи характер роботи в умовах ризику для життя та здоров'я, поліцейські є групою ризику щодо виникнення стресових станів, психічної дезадаптації та сенсожиттєвих криз, що можуть негативно впливати на їхнє психологічне й соціальне благополуччя [6, с. 185].

Професійне становлення працівника правоохоронних органів – це багатогранний процес, що включає послідовний розвиток професійних якостей, адаптацію до умов служби та проходження кризових етапів, які виникають через суперечності між очікуваннями, реальними умовами діяльності та власними можливостями [8, с. 87]. Ці кризи не лише є викликом, але й виконують важливу функцію, сприяючи переходу до нового рівня професійної зрілості.

Криза трактується як переламний момент, що може супроводжуватися значними психологічними трансформаціями. Вона відображає стан інтенсивного внутрішнього напруження, викликаного потребою вирішувати складні завдання, адаптуватися до нових умов чи переоцінювати свої життєві та професійні цінності. У контексті професійного становлення такі кризи часто пов'язані з: